

Inkijkexemplaar

ISBN 978 90 6224 520 8, 496

www.bureaueer.nl

Recensenten:

1. Prof. Nathan Deen
(emeritus h hoogleraar)
2. Drs. Martin Valenkamp
(psycholoog, pedagoog,
theoloog)
3. Dr. Sietske Dijkstra
(lector huiselijk geweld)
4. Jan van Arkel (uitgeverij)
5. Prof. Dr. Frank Bovenkerk
(emeritus hoogleraar
criminologie)
6. Drs. Sharida
Mohamedjoesoef
(journalist)
7. Dr. Bim Mungra
(NIP psycholoog)
8. Recensie stichting Nisa

LALMAHOMED

EER

*Leven met eergedrag
en eerverlies*

Flaptekst

'Eer' levert in islamitische en hindoegezinnen vaak scheve gezagsverhoudingen. Vaders en zonen zijn eerbewakers; vrouwen en dochters moeten gehoorzaam zijn. De verleiding is dan groot om misbruik te maken van die macht. Mannen mishandelen en misbruiken hun vrouwen; vaders of broers plegen incest met dochters of zussen.

Echter, echtgenotes en dochters hebben hun 'agency'. Zij bepalen als machtigen of ze de eerschande onthullen of niet. Mannen proberen onthulling te voorkomen met escalerend geweld. Elk beroep van daders op cultuur of traditie is onterecht: zij zijn zelf de eerschenders.

Bij onthulling kan de dader alles verliezen: zijn vrouw – die zijn eer vormt –, kinderen, de achting van de familie en de gemeenschap, zijn eigenwaarde. Maar onthulling kan ook slecht aflopen voor het slachtoffer. Zij wordt verstoten of vermoord dreigt. Vaak is het de familie die toch de vrouwen de schuld geeft.

Eer bevat hartverscheurende verhalen van vrouwen van verschillende afkomst in allerlei omstandigheden. Bea Lalmahomed analyseert en verklaart elk verhaal en ontwikkelt daarbij een nieuwe visie op eergedrag en agency. Dit boek is onontbeerlijk voor slachtoffers, hun familie en vrienden, voor opvang, politie, justitie, buurtwerkers, huisartsen, decanen en wetenschappers.

Bea Lalmahomed studeerde sociaal-culturele wetenschappen en is sinds 1989 docent aan de Hogeschool InHolland. Met haar Sociaal-Cultureel Gedragswetenschappelijk Bureau verricht zijn gedragsanalyse voor politie, justitie, gerechtshoven, het Pieter Baan Centrum en slachtoffers. Zij weet als geen ander het ware verhaal boven tafel te krijgen en te analyseren.

Inhoud

Ten geleide	15
Woord vooraf	17

DEEL 1 PROBLEEMSTELLING EN KADER 21

1 Inleiding en probleemstelling	23
1.1 Inleiding	23
1.2 Wrakinggedrag	23
1.3 Dilemma's bij wrakinggedrag	25
1.4 Factoren eengerelateerd geweld bij wrakinggedrag	28
Agency en empowerment	29
Agency en structuur	31
1.5 Vraagstelling	34
1.6 Bronnen en werkwijze	35
1.7 Selectie en mijn rol als onderzoeker en gedragsdeskundige	37
1.8 Indeling van de hoofdstukken	38
2 Literatuurstudie en theoretisch kader	41
2.1 Inleiding	41
2.2 Het begrip 'eer'	41
2.2.1 De eer van de vrouw	43
2.2.2 Gedragsbeperkingen voor vrouwen na het huwelijk	46
2.2.3 Emancipatie van islamitische en hindoevrouwen	46
2.2.4 Gedragsveranderingen en eengerelateerde gevolgen	48
2.2.5 De omvang van eengerelateerd geweld	50
2.2.6 Gedragsbeperkingen bij meisjes	51
2.2.7 Lichamelijk geweld of seksueel misbruik in de eercontext	61
2.2.8 De strijd van meisjes en vrouwen	65

- 2.3 Theoretisch kader, nut van ecologische theorie en emotie-analyse 66
 - 2.3.1 Het ecologisch model van Bronfenbrenner 67
 - 2.3.2 Het emotie-analysemodel van Mesquita 73

DEEL 2 TIEN VERHALEN EN HOE ZE TE INTERPRETEREN 77

- 3 Slachtoffers aan het woord 79
 - 3.1 Inleiding 79
 - 3.2 Emotiebeschrijving vanuit een cultureel perspectief 80
- 4 Pandit Dew, dader in de Surinaamse Hindoegemeenschap 83
 - 4.1 Inleiding 83
 - 4.2 Sita, lichamelijke mishandeling en seksueel misbruik 85
 - Aanzoek en huwelijk 85
 - Lichamelijke mishandeling 86
 - Zelfstandig wonen en emigratie 86
 - Gewelddadig gedrag en seksualiteit 87
 - Mishandeling van de kinderen en seksueel misbruik van Shanta 87
 - 4.3 Buitenvrouw Tara 89
 - LAT-relatie met lichamelijke mishandeling 89
 - Seksueel misbruik, overspel en incest in ouderlijk huis van Dew 90
 - Seksueel misbruik 91
 - Seksueel misbruik van mijn broers kinderen 92
 - Seksueel misbruik van mijn dochter en zoon 93
 - Na de breuk 94
 - 4.4 Widja: incestslachtoffer van stiefvader Dew 94
 - 4.5 Kamla, de tweede vrouw van Dew 96
 - Ontmoeting en aanzoek 96
 - Leven met een dader 97
 - Seksuele mishandeling 99
 - Lichamelijke mishandeling van de kinderen 100
 - Incest met mijn dochter 101
 - Geheimhouding en ruzie 102
 - Rol van de (schoon)ouders 102
 - Slechte alternatieve praktijken 103
 - 4.6 Slachtoffers van Dew's panditpraktijk aan het woord 105
 - 4.7 Vervolg van het verhaal van Kamla 108
 - 4.8 Gaytrie, incestslachtoffer, over het leven met stiefvader 110
 - De incest 110

	Gevolgen van seksueel en fysiek geweld	111
	Geheimhouding	112
4.9	Kamla's vader aan het woord als opvoeder en gezinshoofd	112
	De hand van mijn dochter Kamla	113
	Mishandeling	113
	Seksueel misbruik	114
4.10	Kamla's moeder over haar schoonzoon Dew	115
	De nieuwe vriend van Kamla	116
	Seksueel misbruik van mijn kleindochter	117
4.11	Familieleden over Kamla en Dew	118
	De broer van Kamla	118
	De schoonzus	119
	Reactie van een zus	119
	Zwager	120
	Zus	120
4.12	Evaluatie van het verhaal van Dew	121
4.13	Gefrustreerde doelen en verwachtingen	121
	4.13.1 De positie van Dew in gemeenschap	122
	4.13.2 Uitdagingen, risico's, zelfvernietiging en vernietiging van anderen	127
	4.13.3 Het 'transmuterend' voelen en denken van Dew	132
4.14	Emotiebeschrijving en delen van emotie	134
	Symptomatisch gedrag	135
	De psychologische gevolgen bij verraad	136
4.15	Veranderende gedragsbereidheid	138
	Situatieverandering bij zussen	139
	Als Dew er alleen voor staat	140
	Niet toegeven aan angst voor afwijking	140
4.16	Taxatie situatie en inschatting herstel contact	140
	Geheimhouding	140
	Zwijgen	141
	Betekenis van het familienetwerk	141
	Aspecten die het eerschendend- of wrakinggedrag van Dew beïnvloedden	142
4.17	Samenvatting en conclusie	142
5	Laila, machteloze strijd om seksueel misbruikte kinderen van een Surinaams hindoeslachtoffer	151
5.1	Het verhaal van Laila	151
	Ouderlijk huis en opleiding	151
	Eerste huwelijk	152
	Lichamelijke mishandeling	153

	Seksueel misbruik in mijn eerste huwelijk	154
	Seksueel misbruik van kinderen	154
	Seksueel misbruik bij voodoohulp	156
	Tweede partner en mishandeling	157
	Seksueel misbruik in mijn tweede relatie	158
	Politie	158
	Reactie van de omgeving en de familie	159
	In Nederland	160
5.2	Evaluatie van het verhaal van Laila	161
5.3	Gefrustreerde doelen en verwachtingen	162
5.4	Emotiebeschrijving en delen van emotie	164
5.5	Veranderende gedragsbereidheid	166
	Gedragsbereidheid in de tweede relatie	167
	Aspecten van het eerschendend- of wrakinggedrag van Laila	167
5.6	Taxatie situatie en herstel contact	167
5.7	Samenvatting en conclusie	168
6	Aisa, Surinaams incestslachtoffer van Pakistaans-islamitische stiefvader	177
6.1	Het verhaal van Aisa	177
	Het leven met stiefvader	177
	Geestelijke mishandeling	178
	Lichamelijke mishandeling	179
	Incest en seksuele mishandeling	180
	Ruzies	185
	Psychische gevolgen	187
	Uithuisplaatsing	189
6.2	Evaluatie van het verhaal van Aisa	192
6.3	Gefrustreerde doelen en verwachtingen, reacties van slachtoffer en omgeving	193
	Het vervolg: hulpverlening en huwelijk	199
	Terugblik van Aisa: wat ze had moeten doen	200
6.4	Emotiebeschrijving en delen van emotie	201
6.5	Veranderende gedragsbereidheid bij Aisa	204
	Veranderde gedragsbereidheid bij seksueel misbruik	204
6.6	Taxatie situatie en herstel contact	205
6.7	Samenvatting en conclusie	206

7	Meryem, kroongetuige bij de moord op moeder door vader in een Irakees gezin	215
7.1	Het verhaal van Meryem	215
	Onderlinge gezinsverhoudingen	215
	Vader en kinderen	216
	Moeder en kinderen	219
	Vader en moeder	220
	Mishandeling	222
	Weglopen als protestgedrag	224
	Weglopen en echtscheiding	226
	Moord als eerwraak	227
	Reactie van de familie op de eermoord	228
	Falende jeugdzorg	229
	Zelfredzaamheid van de kinderen na de moord	229
7.2	Evaluatie van het verhaal van Meryem	231
	Huwelijk en opvoeding	231
	Vader en moeder	232
7.3	Gefrustreerde doelen en verwachtingen van de gezinsleden	233
7.4	Emotiebeschrijving en delen van emotie	236
7.5	Veranderende gedragsbereidheid van slachtoffers en dader	239
	Het uiten en afkopen van eerwraak	241
	Gewelddadige potentie van vader tot de moord op moeder	241
7.6	Taxatie situatie en herstel contact	242
	Reactie van vader na de eermoord	243
	Weigering van herstel contact van de kinderen na de eermoord op moeder	243
7.7	Samenvatting en conclusie	244
8	Fatima, moordpoging in een Marokkaans gezin vanwege eerschending door zelfstandig wonen	251
8.1	Het verhaal van Fatima	251
	Opvoeding en onderwijs	251
	Opvoeding en gezagsverhouding	252
	Mishandeling en ruzie	253
	Eerbewaking en huwelijk	254
	Vriendjes	255
	Verloving met Faisal	256
	Aanhoudende gezinsconflicten	256
	Mijn broer en ik onder één dak	257
	Zelfstandig wonen tegen alle regels in	257

	Poging tot moord	258
	De nasleep	260
8.2	Evaluatie van het verhaal van Fatima	262
	Gezagsverhoudingen in het gezin	262
	Seksegerichte opvoeding	262
	Huwelijk en opvoedingsconflict	264
8.3	Gefrustreerde doelen en verwachtingen	266
8.4	Emotiebeschrijving en delen van emotie	268
8.5	Veranderende gedragsbereidheid: socialisatie en integratie	271
8.6	Taxatie situatie en herstel contact	272
8.7	Samenvatting en conclusie	272
9	Zahra, Jemenitisch slachtoffer van een leugen om bestwil als eerschande	279
9.1	Het verhaal van Zahra	279
	Opvoeding en onderwijs	279
	Leugen als eerschending	282
	Geen eerbiedwaardige vrouw	283
9.2	Evaluatie van het verhaal van Zahra	285
9.3	Gefrustreerde doelen en verwachtingen	287
9.4	Emotiebeschrijving en delen van emotie	288
9.5	Veranderende gedragsbereidheid en reacties van betrokkenen	290
9.6	Taxatie situatie en herstel contact	292
9.7	Samenvatting en conclusie	292
10	Zamira, wegllopen vóór de uithuwelijking als eerschande in een Marokkaans gezin	297
10.1	Het verhaal van Zamira	297
	Ons gezin en familieleven	297
	Onderwijs, geloof en opvoeding	298
	Lichamelijke mishandeling	299
	Seksueel misbruik/incest	300
	Uithuwelijking	302
	Geheimhouding, roddels als eervernietiging	303
	Het weglopen als redmiddel	304
10.2	Evaluatie van het verhaal van Zamira	306
	Het maskoemprobleem van het gezin	306
	Opvoeding en scholing	307
	Incest en mishandeling	308
10.3	Verwachtingen en reacties van slachtoffer en omgeving	310
10.4	Emotiebeschrijving en delen van emotie	313

10.5	Veranderende gedragbereidheid	317
10.6	Taxatie situatie en herstel contact	318
10.7	Samenvatting en conclusie	319
11	Sumayra, Turks slachtoffer van eerwraak als gevolg van verlies van voogdijschap	325
11.1	Het verhaal van Sumayra	325
	Onderwijs, opvoeding en huwelijksaanzoek	325
	Weglopen en intrekken bij Omar	326
	Huwelijk ter voorkoming van eerschande	327
	Het leven met Omar	328
	Echtscheiding en eerschande	331
	Het gevecht om mijn zoon	332
	Woede en wraakacties bij aantasting van Omar's eer na het verlies van voogdijschap en omgangsregeling	333
11.2	Evaluatie van het verhaal van Sumayra	335
	Eerverlies en spijt na weglopen met ongeschikte partner	335
	Strijd en zwakte	336
	Socialisatie en frustratie	337
	Strijd tussen families	339
	De huwelijksvoltrekking	339
	Eigendom van de schoonfamilie	340
	Eerwraak bij het vertrek van Sumayra en enige zoon	342
11.3	Verwachtingen en reacties van slachtoffer en omgeving	343
11.4	Emotiebeschrijving en delen van emotie	345
11.5	Veranderende gedragbereidheid	347
11.6	Taxatie situatie en herstel contact	350
11.7	Samenvatting en conclusie	350
12	Parween, Afghaans slachtoffer van eerschande als gevolg van incest en gedwongen prostitutie	357
12.1	Het verhaal van Parween	357
	Herkomst, opvoeding en onderwijs	357
	Mishandeling	359
	Incestslachtoffer van vader in Afghanistan	360
	Incestslachtoffer van vader in Nederland	362
	Het aanklagen van vader	365
	Wat moeder bij de politie vertelde	366
	Wat mijn vader bij de politie vertelde	367
	De crisisopvang	367

	Mijn vriend ali ontpopt zich als loverboy	368
	Onverwachts een goed leven met mijn Duitse vriend	370
12.2	Evaluatie van het verhaal van Parween	371
	Trauma's en spanningen	371
	Afbrokkeling traditionele verhoudingen	371
	Omgaan met dreiging	373
	De derde fase van seksueel misbruik	374
	De opvang en de loverboy	375
12.3	Gefrustreerde doelen en verwachtingen	375
12.4	Emotiebeschrijving en delen van emotie	377
12.5	Veranderende gedragsbereidheid	382
12.6	Taxatie situatie en herstel contact	384
12.7	Samenvatting en conclusie	385
13	Haida, Iraans incestslachtoffer op de vlucht voor doodsb bedreiging na verkeerde partnerkeuze en eerschending	391
13.1	Het verhaal van Haida	391
	Traditionele opvoeding	391
	Opvoeding in een multiculturele samenleving	393
	Lichamelijke mishandeling en opvoeding	394
	Incest, lichamelijke mishandeling en de politie	396
	Herhaald weglopen van huis en een Nederlandse vriend	397
	Op de vlucht voor eermoord	398
13.2	Evaluatie van het verhaal van Haida	401
	Machteloosheid bij fysiek geweld en incest werkt traumatisch	402
	Traditie, eer en groepscultuur	402
	Haida onder invloed van de Nederlandse cultuur	405
13.3	Gefrustreerde doelen en verwachtingen en reacties van slachtoffer en omgeving	406
13.4	Emotiebeschrijving en delen van emotie	408
13.5	Veranderende gedragsbereidheid	411
13.6	Taxatie situatie en herstel contact	413
13.7	Samenvatting en conclusie	414

- 14 Empirische analyse van de ervaringen van hindoe- en islamitische meisjes en vrouwen omtrent eer en eerverlies 423**
- 14.1 Inleiding 423
 - 14.2 Betekenis van eer en eerschande binnen de hindoe- en islamitische gemeenschap 423
 - Eer en eerschande als onderdeel van familie-eer 425
 - Erkennen en bekennen betekent eerschending 427
 - 14.3 Betekenis van eer, eerverlies en eerschande volgens hindoe- en islamitische daders tevens eerbewakers in de gezinnen 430
 - Verlies van respect en gehoorzaamheid bij eer, eerverlies en eerschande 431
 - Echtscheiding, hulp vragen en weglopen als eerschande en eerverlies 435
 - 14.4 Betekenis van eer, eerschande en eerverlies volgens hindoe- en islamitische, lichamelijk mishandelde of seksueel misbruikte meisjes en vrouwen in gezinnen waarin daders ook de eerbewakers zijn 440
 - 14.4.1 Betekenis van eer, eerschande en eerverlies volgens hindoe- en islamitische vrouwen en volgens daders 440
 - 14.4.2 Betekenis van eer, eerschande en eerverlies naar de opvatting van hindoe- en islamitische meisjes 447
 - 14.4.3 Samenvatting begrippenkader over eer en eerbegrippen 455
 - 14.5 De agency van mishandelde en seksueel misbruikte hindoe- en islamitische vrouwen en meisjes 456
 - 14.5.1 Empowerment en agency 457
 - 14.5.2 Macht als instrument 464
 - 14.5.3 De invloed van eer en eerverlies op de integratie en emancipatie van islamitische vrouwen en meisjes in Nederland 471
 - 14.6 Beïnvloeding van het eerschendend of wrakinggedrag van daders 475
 - Onderdrukking door daders en reacties van slachtoffers 475
- 15 Conclusie 479**
- Meisjes 480
 - Vrouwen 483
 - Daders en wraking 484

Literatuur 487

Aan wijlen mijn moeder R. Kurban-Lalmahomed met wier morele en financiële
ondersteuning dit onderzoek verricht is & wijlen mijn vader Izaak Lalmahomed

(de drijfveer achter mijn boek)

Woord vooraf

Net nu ik het ‘woord vooraf’ wil schrijven, ontvang ik een mail om een petitie te tekenen voor een 43-jarige Iraanse moeder die werd veroordeeld tot doodstraf door steniging vanwege een bewering dat ze relaties had met andere mannen. De smeekbede van haar twee kinderen luidt: *‘Laat niet toe dat onze nachtmerrie werkelijkheid wordt. Wij rekenen op jullie hulp. Help alsjeblieft onze moeder terug naar huis te komen.’* Het is een absurde veroordeling, een kronkel van de Iraanse justitie.

Bij dit soort petities besef ik telkens weer dat het voor islamitische en hindoevrouwen en meisjes in Nederland een zegen is dat ze mishandeling en misbruik tegen de achtergrond van de patriarchale samenleving kunnen aanvechten. Vergelijk de rechtvaardige Nederlandse wetten eens met de buitensporig onrechtvaardige wetten in herkomstlanden. Dat wil echter niet zeggen dat zulk verweer voor meisjes en vrouwen ook gemakkelijk is. Hun hartverscheurende verhalen maken juist duidelijk hoe moeilijk het vaak is, welke barrières overwonnen moeten worden om mishandeling, misbruik of incest aan te kaarten. De nog altijd heersende angst bij vrouwen en meisjes om hierover te praten staat dit in de weg. Maar lang niet iedereen zwijgt meer. Dit boek is daarvan het bewijs.

Twintig jaar geleden startte ik met onderzoek rond probleemgedrag van islamitische- en hindoevrouwen en -meisjes in Nederland. Al gauw ging dat ook over de oorzaken daarvan: mishandeling en misbruik. In die twintig jaar had ik vele gesprekken met vrouwen en meisjes. Ook was ik als deskundige betrokken bij veel eerrechtszaken. Al dit werk culmineert nu in dit boek. Ik wilde het graag met wat hulp van de overheid doen, bijvoorbeeld onder de vleugels van een universiteit, maar die hoop was om diverse redenen waaronder overheidsbezuiniging tevergeefs. Tenslotte besloot ik het op eigen houtje te doen. Het was een enorm karwei. Schrijven over eergedrag en eerverlies van vrouwen en meisjes in het algemeen is al vrij intensief en vraagt om veel kennis en inzicht, maar heftiger is het schrijven over eergedrag en eerverlies van vrouwen en meisjes die worden mishandeld en misbruikt door hun eigen eerbewakers. Dan zinkt op je eentje je de moed soms in de schoenen. Maar ik moest doorgaan, een volks-creools gezegde luidt: *‘Kes kesi taigie tigrie djompo tik taki a noti, taiorie en tjago go a dape koni de.’* Vertaald: *‘De*

aap zegt tegen de tijger: springen en een tak vasthouden is geen kunst, vasthouden en doorslingeren dat is de kunst,' wat zoveel wil zeggen als: 'de aanhouder wint'. Blijkbaar moest ik dit doen.

Met dit boek hoop ik de aandacht te bevorderen die nodig is voor het probleem van eerverlies en eerwraak bij islamitische- en hindoevrouwen en meisjes. Die zaak mag niet worden losgelaten. Het boek is door zijn opzet en stijl toegankelijk voor slachtoffers, stille slachtoffers, daders en familieleden; maar net zo goed is het verplichte kost voor hulp- en dienstverleners: maatschappelijk werkers, politie en justitie, buurtwerkers en huisartsen. Ook is het van belang voor gedragswetenschappers, pedagogen, sociologen, psychologen en gezondheidkundigen. Tegelijkertijd is dit boek geschreven voor iedereen die zijn kennis wil verrijken op het gebied van eergedrag en eerverlies bij islamieten en hindoes.

Ik zou mijn dank hier het liefst willen betuigen aan alle meisjes en vrouwen uit het boek met naam en toenaam. Dat kan helaas niet, omdat ze anoniem optreden en ik ze niet nog eens tot slachtoffers wil maken. Toch dank ik hen zeer voor hun moed en hun openheid om hun eervernietigende maar ook strijdvaardige ervaring met eenieder te willen delen. Knap is bovenal dat ze bereid zijn als spiegel te fungeren voor die vrouwen en meisjes die dit nog niet durven. Het kan hen net dat zetje geven dat ze nodig hebben om te handelen. Hulde.

Mijn bijzondere dank gaat uit naar professor Nathan Deen, een rots in de branding bij het schrijven van mijn boek. Zijn supervisie en intensieve begeleiding is met geen pen te beschrijven.

Ook wil ik vanwege hun inhoudelijke commentaar hartelijk bedanken: dr. Janine Janssen van het Landelijke Expertise Centrum (LEC) Eer Gerelateerd Geweld (EGG) politie Haaglanden; dr. Marian Tankink, Medical Anthropologist, Senior Researcher & Technical Advisor bij Health Net Transcultural Psychosocial Organization; en Frank Bovenkerk, emeritus hoogleraar criminologie Universiteit Utrecht, thans hoogleraar radicaliseringsstudies.

Verder dank ik Roy Gulzar, Steven Khoebal, Jan Mars en Wouter Eliza voor het bediscussiëren en kritisch lezen van dit onderzoek.

Ik wil ook mijn dank uitspreken voor de kritische en zinvolle kanttekeningen van Martin Valenkamp en Suzanne Tan en voor al het werk dat mijn uitgever Jan van Arkel in dit boek heeft gestoken.

Tenslotte dank ik mijn moeder – die dit onderzoek financierde – die enkele dagen na het voltooiën van het boek overleed. Graag had ik haar bij het verschijnen van het boek in ons midden. Zij stelde als 'oudste hulpverleenster' zonder enig bezwaar ons huis bij tij en ontij jarenlang beschikbaar voor slachtoffers. Als islami-

tische vrouw zag zij het als haar taak om haar oerkennis over de gevolgen van en het omgaan met schade en schande bij eerverlies op een geheel eigen wijze over te brengen bij hindoe en islamitische slachtoffers. Bij de één gebeurde dat tijdens een spontaan gesprek onder het bereiden van eten, bij een ander volstond een gewillig oor met de nodige aanwijzingen; bij sommigen zat haar overredingskracht in het geven van een hoofddoek of een Koran om zo het slachtoffer op eigenkracht te brengen. In de veilige, warme sfeer die zij creëerde, bracht zij slachtoffers tot rust, corrigeerde ze hun gedrag, vrijwaarde hen van schuldgevoelens en sprak hen moed in om verder te leven. Later werd zij in het leven van velen het voorbeeld van opvoedster of geliefde oma met wie je alle problemen kon bespreken. Toen een meisje zich weer aan haar vastklampte, zei ik: 'Ma zie je, vreemde ogen dwingen'. Dan reageerde zij als een levenswijze opvoedster: 'Kind, dat is waar, maar probeer nooit de plaats van de ouders in te nemen'; 'broedoe na broedoe', anders gezegd bloedverwanten kun je nooit vervangen.

Bea Lalmahomed
Utrecht, mei 2012

DEEL 1

PROBLEEMSTELLING EN KADER

Inleiding en probleemstelling

1.1 Inleiding

Dit boek gaat over de invloed van eergedrag en eerverlies op het leven van seksueel, lichamelijk en geestelijk mishandelde hindoe- en islamitische meisjes en vrouwen in Nederland. Eerschendend gedrag kan leiden tot een reactie, het zogenaamde wrakinggedrag. Dit eerste hoofdstuk beschrijft achtereenvolgens de ernst van wrakinggedrag, de complexiteit en dilemma's bij het interpreteren van wrakinggedrag en hoe wrakinggedrag tot stand komt. Aan de hand hiervan worden daarna de vraagstelling en de deelvragen beschreven die aan dit onderzoek ten grondslag liggen. Dan komen de bronnen en werkwijze aan de orde, de wijze waarop de selectie van de verhalen heeft plaatsgevonden evenals mijn rol als onderzoeker en gedragsdeskundige, terwijl u aan het einde van dit hoofdstuk tenslotte de opzet van het boek vindt.

1.2 Wrakinggedrag

In de rechtszaal stond links van mij een angstige Hindostaanse vrouw.¹ De voorzitter van de rechtbank, die mij liet komen als getuige-deskundige, stelde mij de vraag: 'Mevrouw, kunt u zich voorstellen dat een Hindostaanse vrouw haar man vermoordt?' Waarop ik antwoordde: 'Ja, maar als een Hindostaanse vrouw haar man vermoordt, moet er heel veel gebeurd zijn.'

Na jarenlange lichamelijke en seksuele mishandeling en incest bracht deze vrouw haar man om het leven. Het geweld tegen zichzelf accepteerde zij nog, maar

¹ In Nederland wordt zelden onderscheid gemaakt tussen Hindostanen en Hindoestanen. De termen worden door elkaar gebruikt alsof ze hetzelfde betekenen. Dit is onjuist. 'Hindoestanen' is een onjuiste afleiding van het begrip 'hindoe', een aanhanger van het hindoeïstisch geloof. Daarentegen is 'Hindostanen' de aanduiding voor mensen uit het gebied Hindostan in India, dat is genoemd naar de rivier de Indus. In Hindostan wonen zowel moslims als hindoes, en zo zijn de Hindostaanse migranten in Suriname veelal hindoe of moslim. Ik schrijf 'hindoe', 'moslim' en 'islamiet', net als 'christen' of 'boeddhist' met een kleine letter (Lalmahomed, B. 1992b).

toen zij de incest ontdekte, was echtscheiding onontkoombaar. Dit kon haar man niet accepteren, omdat hij daarmee alles verloor: zijn huis, familie, vrienden, positie in de gemeenschap en vooral zijn thuisbasis, de woning met vrouw en kinderen. Het gevoel dat hem alles wat hem dierbaar was werd afgepakt en zijn ex-vrouw alles kreeg en met de kinderen het huis mocht behouden, werd hem teveel. Hij brak de huisdeur open, kwam binnen en deed alsof hij nog de hoofdbewoner was. De politie had hem menigmaal weggehaald maar was niet opgewassen tegen deze zware alcoholist. De situatie verergerde altijd als de politie erbij kwam: dan dreigde hij met eerwraak en met het vermoorden van zijn ex-vrouw en ging hij over tot fysiek geweld. Dit werd haar na 22 jaar tenslotte te veel. Zij gaf hem een grote dosis verdovingsmiddelen in zijn voedsel en toen hij buiten bewustzijn was, bracht zij hem om.

In deze zaak moest de man het uiteindelijk afleggen tegen de vrouw. In de praktijk zien wij vaak het omgekeerde, zoals blijkt uit de onderstaande krantenberichten.

'Een 56-jarige man uit Almelo is dinsdag door de rechtbank in Almelo veroordeeld tot vijftien jaar gevangenisstraf omdat hij zijn ex-vriendin uit eerwraak heeft gedood. De rechtbank vindt bewezen dat Sahin D. op 29 december 2007 de 37-jarige Askin met voorbedachte raad heeft vermoord. D. kwam tot zijn daad nadat zijn ex-vrouw hem had laten weten dat zij een nieuwe vriend in Turkije had en dat zij met hun tweejarig zoontje naar Turkije wilde.' (NU.nl Almelo 24 februari 2009)

'Opgesloten, geslagen, uitgehuwelijkt'. Haar vader zette haar een mes op de keel en sloeg haar vele malen bont en blauw. Het kan nog erger, beseft de zeventienjarige Turkse Maryam. Een nichtje van haar werd vermoord. Het motief: zuiveren van de mannelijke eer. 'Ik geef de hoop nooit op dat ik ooit nog eens een normaal contact met mijn vader zal hebben.' (Reformatorisch Dagblad 3 augustus 2007)

'Suat, achttien jaar oud, heeft al het leven van een volwassene achter de rug. Waarschijnlijk op haar dertiende en misschien op haar vijftiende is ze uitgehuwelijkt, in Nederland of in het herkomstland, dat blijft onduidelijk. De 'bruiloft' luidt een bestaan in van verkrachting, mishandeling, opvang en hulpverlening. Deskundigen bespreken jarenlang haar geval en toch loopt het mis. Sinds maart is Suat spoorloos. De politie bereidt een strafzaak voor tegen de bruidegom.' ('Trouw.nl 14 oktober 2009)

Op 27 mei 2008 berichtte NRC/Handelsblad over de eermoord op Zeynep Boral (24), een rechtenstudente die werd uitgehuwelijkt aan een neef uit een landelijk Turks gebied. Ze kregen ruzie. Zij wilde van hem af. Hij kocht een pistool en schoot haar neer op het station van Alkmaar. Daarna schoot hij zichzelf dood. Later schetste Renate van der Zee in dezelfde krant helder hoe de politie mogelijke aanwijzingen dat het om eerwraak zou gaan, negeerde omdat Zeynep aangifte deed van huiselijk geweld.

'Schietpartij aan de Turk in Zwijndrecht. Maandagochtend 17 mei 2011 vond de moord plaats op drie bewoners in een gezin uit Azerbeidzjan, een 75-jarige oma, de

...

1.5 Vraagstelling

De bovenstaande conclusies worden herkenbaar beschreven in de verhalen van dit boek, en verklaard aan de hand van de veelomvattende emotie-analyse, waarin de centrale vraag luidt:

Wat is de invloed van eergedrag en eerverlies in het leven van seksueel, lichamelijk en geestelijk mishandelde islamitische en hindoevrouwen en -meisjes, en wordt het eerschendend of wrakinggedrag van daders beïnvloed door cultuur, traditie, persoonlijke eer van de man of door de agency van het slachtoffer?

In de patriarchale samenleving, waar de eer van de man wordt bepaald door de seksualiteit van de vrouw, beperkt het begrip 'eer' sinds mensenheugenis het gedrag van meisjes en vrouwen vanaf de geboorte tot de dood. Met het verlies van de eer wordt in deze gezinnen het gezicht van de eerbewakers geschonden. Maar hoe gaan meisjes en vrouwen om met het eerverlies als de eerbewakers zelf de eer schenden? Tegen de achtergrond van de centrale vraag, welke invloed het eergedrag en eerverlies heeft op seksueel misbruikte en mishandelde vrouwen en meisjes, zijn de volgende deelvragen geformuleerd:

- 1 Wat betekenen eergedrag, eerverlies en familie-eer in de hindoe- en de moslim-gemeenschap?
- 2 Wat betekenen eergedrag, eerverlies en eerschande voor hindoe- en moslim-daders die ook eerbewakers zijn in de gezinnen?
- 3 Wat betekenen eergedrag, eerverlies en eerschande voor hindoe- en islamitische vrouwen en -meisjes als slachtoffer van lichamelijke mishandeling en/of seksueel misbruik door daders die tevens eerbewakers zijn in de gezinnen?
- 4 Hoe gaan seksueel misbruikte en mishandelde hindoe- en islamitische vrouwen om met hun agency als slachtoffer?
- 5 Wanneer wordt eergedrag van vrouwen en meisjes door eerbewakers gezien of gebruikt als machtsinstrument bij fysiek en seksueel geweld en met welke machtsmechanismen uiten zij hun macht bij hun (wraak)gedrag?
- 6 In welke mate beïnvloedt eergedrag en eerverlies de integratie en emancipatie van islamitische en hindoevrouwen en -meisjes in Nederland?
- 7 In welke mate wordt het eerschendend of wrakinggedrag van daders beïnvloed door cultuur en traditie en wanneer wordt het bepaald door hun persoonlijke eer?

Voor het beantwoorden van bovenstaande vragen is het nuttig enkele begrippen te definiëren die in dit onderzoek veelvuldig gebruikt worden.

Onder *seksueel misbruik* wordt verstaan het plegen van seksuele handelingen tegen de wil in van kinderen en vrouwen.

Bij *seksuele mishandeling* gaat het om allerhande fysieke geweldshandelingen voor en tijdens de seks.

Incest is het plegen van seks en andere seksuele handelingen van gezinsleden (zoals (stief)vaders en (stief)broers) met kinderen uit het gezin.

DEEL 2

TIEN VERHALEN EN HOE ZE TE INTERPRETEREN

Fragment Aisa: Slachtoffer aan het woord (pag. 181)

Toen begon hij mij te slaan. 'Hoe haalde ik het in mijn hoofd om hem een grote mond te geven waar mijn vriendin bij was?' Hij bleef slaan, sloeg mijn lippen kapot, mijn gezicht begon te bloeden en ik kreeg een blauw oog. Alsof het niet genoeg was pakte hij een mes en stak me. Toen ik dat mes zag, maakte ik een afwijkende beweging en draaide mij om. Hij stak me in mijn dij en toen ik wegdraaide, kreeg ik een lange diepe messnee van ongeveer dertien centimeter.⁷

Ik bloedde als een beest dat geslacht werd. Hij stoorde zich daar niet aan. Met hetzelfde mes sneed hij eerst mijn trui van mijn lichaam, daarna mijn lange broek en de rest van mijn kleren. Op sommige plaatsen waar hij miste, sneed hij in mijn lichaam. Daarna verkrachtte hij mij, met het mes op mijn keel. Ik schreeuwde en riep ieders naam, ook van de burens, maar niemand hoorde mij.

Na de verkrachting pakte hij zijn spullen en verliet het huis. Ik lag daar bloedend op de grond en wist mij geen raad. Na een poos hoorde ik de deur open gaan. Ik dacht dat hij het weer was en ik begon luidkeels te schreeuwen: 'Nee, nee, niet weer.' Maar het was mijn neef Faik.⁸ Hij reageerde paniekerig toen hij me met al het bloed op de grond zag liggen. Hij pakte zijn grote jas, gooide die over me heen en bracht mij naar het ziekenhuis. Ook de dokter schrok ervan.

Aan Faik vertelde ik wat mijn stiefvader had gedaan. Hij kon het eerst niet geloven, want dat had hij nooit achter hem gezocht. Ik zei dat hij het kon vragen aan Wandana, mijn vriendin die mijn stiefvader naar huis had gestuurd. Hij geloofde mij later wel, nadat ik alles gedetailleerd vertelde, maar hij zou ook nog met Wandana praten. Ik vroeg Faik om het geheim te houden, want mijn stiefvader dreigde met het vermoorden van mijn moeder en ik was bang dat hij dat daadwerkelijk zou doen. Ik wist dat hij in staat was mijn moeder te vermoorden.